

2017

ARANY JÁNOS-EMLÉKÉV

A 2017-es évet, Arany János születésének kétszázadik évfordulóját az Országgyűlés és a Magyar Tudományos Akadémia Arany-émlékvé nyilvánította, melyet március másodikán, a költő születésnapján nyitott meg Áder János köztársasági elnök Nagyszalontán. A nemzeti könyvtár Budapesten elsőként csatlakozott az emlékvéhez, többek közt, hogy bemutathassa gazdag Arany János-gyűjteményét a nagyközönségnek.

Kiállítás, kísérőrendezvények, könyvkiadási és restaurálási program, intézményi együttműködések

Az OSZK Kézirattárában őrzött Arany-dokumentumok legértékesebb darabja a család által 1899-ben, az akkor még a Nemzeti Múzeum részeként működő nemzeti könyvtár számára adományozott *Toldi-trilógia* kétfélbőröttes kötete, valamint a *Buda halála* kéziratgyűjtése. Az intézmény még a 20. század elején megvásárolt, számos, a költő baráti körébe és munkatársai közé tartozó kortárs (Gyulai Pál, Szász Károly, Egressy Gábor, Madách Imre) iratanyagában fennmaradt értékes kézirattal – pl. *A dalmok bújja*, *Híd-avatás*, *Vörös Rébék*, *Családi kör*, *Éjjeli párba* – egészíthette ki az adományozott műveket. Így a 2017. április végén, a köztársasági elnök úr által megnyitott kiállítás („*Más csak levelenként kapja a borostyánt*”. *Kincsek, kultusz, hatástörténet* – kurátorok Rózsafalvi Zsuzsanna és Borbély Mónika) valóban arra törekedhetett, hogy a központba helyezett *Toldi-trilógia* mellett és körül a teljes életutat átfogja, mely a szalontai gyermekévektől az akadémiai és margitszigeti évekkig ível. Közel kétszáz kézirat, több első és díszkiadás, egykorú fotó, számos grafika, festmény és szobor – köztük „Arany szobrásának”, Stróbl Alajosnak a munkái – mutatta be az életművet és recepcióját.

Különös hangsúlyt fektettünk a személyiség páratlan kettősségére, melyre a köztársasági elnök úr az emlékvét megnyitó beszédében is kitért: arra, hogy Arany a gyakorlati életben is emberfeletti energiával és precizitással tevékenykedett. A kiállított dokumentumok mutatják, hogy a hivatali munkáját szalontai aljegyzőként, tanárként, lapszerkesztőként, a Kisfaludy Társaság elnökeként, illetve akadémiai titoknokként ugyanazon alaposággal végezte, ahogyan a műveihez szükséges

forráskutatásokat is folytatta, melyből a nemzeti klasszicizmus legszebb művei születtek.

A bicentenáriumi kiállítás címe Petőfi Sándor 1847. február 4-én, a *Toldi* kéziratának elolvasását követően írott, Arany Jánosnak címzett és el is küldött versének egy sora, mely egyszerre utal az addig ismeretlen költőtárs művével szembeni respektusra és előlegezi a kultuszképződést is, melyre szintén fontos hangsúlyt fektettünk, miként ezt a tárlat alcíme is mutatja. E vers egyik tisztázati példánya is megtekinthető volt a tárlaton, ugyanis Petőfi Sándor öccse 1880-ban ránk hagyományozta a költő 1847-ben írott verseit tartalmazó feljegyzőkönyvét, mely megőrizte e költeményt is.

Fontosnak tartottuk felvillantani az életmű irodalmi és képzőművészeti recepcióját is tárlatunkon, bemutatva számos költőutódnak az életműhöz való viszonyulását, kapcsolódását, illetve társintézményeinkben található képzőművészeti alkotásokra alapozva kívántuk láthatóvá tenni a *Toldi* és a *Buda halála* inspiráló hatását.

Alig van költőnk, aki ne készített volna Arany-rájátszást: Ady Endre, Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Reviczky Gyula, Tóth Árpád, Faludy György, Vas István, Márai Sándor emblemikus Arany-ódáiban és rájátszásokban élteti tovább az életművet. E művekből jól kitapintható az életműhöz való viszony: kinek „vastartaléka”, kinek „ezüsthídja”, kinek „aranyfedezete” a költő. Végezetül ez a szellemi kapocs, mely Szerb Antal szerint tőle és hozzá éppúgy elvezet, nyer új értelemet annak a közel 100 kortárs költőnek (miként Molnár Kriszina Rita fogalmazott: Arany DNS-láncát hordozó művésznek) az évfordulóra írott verseiben, melyek a kortárs lapok hasábjain és kötetekben is napvilágot láttak az emlékvét keretei között. Intézményünk külön felhívásban fordult a hazai és határon túli írószervezetekhez, hogy költőink

kéziratos formában is küldjenek verset, Arany-rájátszást vagy pastiche-t az OSZK-nak. A Történeti Interjúk Tára több kortárs költővel videointerjú is készített Arany meghatározó költészeti és fordítói hatásáról. Mind a beérkezett kéziratok, mind az interjúk a tárlat részeként megtekinthetők voltak.

*

A kiállítást az év során számos rendezvény kísérte. A könyvtár a Múzeumok Éjszakáján is kiemelt figyelmet szentelt az évfordulónak. A kurátori vezetéseken kívül ún. speciális tárlatvezetéseken vehetett részt a nagyközönség: Szörényi László és Boka László irodalomtörténészek, Molnár Krisztina Rita költőnő, végül pedig Gryllus Dániel beszélt a műtárgyakon, kéziratokon és első kiadásokon keresztül megelevenített Arany János-életműről és a költőhöz való viszonyáról. A napot a Gryllus Dániel által megzenésített *Családi kör* előadása éjfélkor zárta.

A nyári programokat követően *Őszi Aranylás* címmel öt alkalomból álló programsorozattal vártuk az érdeklődőket. Ennek nyitórendezvényeként szeptember 15-én az Örkény Színház társulata *Aranyozás* című estjének nyilvános főpróbáját tartotta könyvtárunkban, mely alkalommal – miként az előadás alcíme: *Költők Arany Jánosról* is sugallja – a kor- és pályatársaktól a jelenkori utódokig ívelő, Arany személyiségét, szellemiségét és életművét megidéző költemények hangzottak el. A programsorozat következő, szeptember 29-i napjával

együttal a Kutatók Éjszakája programhoz kapcsolódva, kinyitottuk a *Toldi-trilógiát* tartalmazó tárlónkat, és megmutattuk a kéziratgyűttest a maga teljes fizikai valóságában: egy előadás keretében a keletkezés és megjelenés körülményeiről, a kézirat sajátosságairól, Arany írásképéről, valamint a szövegtárba kerüléséről is szóltunk. Az október 13-i rendezvényünkön

a hatástörténeté volt a főszerep, hisz két olyan kortárs költő volt a vendégünk, akik saját versekkel emlékeztek meg a költőről a bicentenárium alkalmából: Parti Nagy Lajos exkluzív tárlatvezetést tartott Arany-kiállításunkon, Molnár Krisztina Rita a *Toldi* egyes sorainak átírására, azaz versfaragásra és szószövésekre hívta közönségünket. Az *Őszi Aranylás* október 27-i napján Stróbl Mátyás, Stróbl Alajos unokája a költőről készült szobrokról emlékezett meg jó néhány családi anekdotát, személyes emléket is megosztva a hallgatósággal. Az estet kolléganőnk, Sudár Annamária előadóművész „...mindannyiunk Atyja” – *Arany János tanár úr* című költészeti estje zárta.

A *KönyvTÁrlat* című, immáron hetedik évadját megélt rendezvénysorozatunk októberi alkalmát is Aranyra szenteltük. Meghívott vendégünk, Nádasy Ádám költő, műfordító, egyetemi tanár Arany talán leghíresebb műfordításáról, Shakespeare *Szentivánéji álom* című vígjátéka átültetéséről beszélt, megosztva velünk ugyanennek a műnek az újrafordítása kapcsán megélt nyelvi és fordítói tapasztalatait. Az est második részében a Teatro Társulat versszínházi előadásában Arany életét a költő művein keresztül mutatta be.

Az őszi rendezvénysorozat 2017. november 25-én az Országos Arany-szavalóverseny döntőjével és az Arany János Családi Nap keretében meghirdetett múzeumpedagógiai és kézműves-foglalkozásokkal zárult.

A szavalóverseny fővédnöke Kányádi Sándor költő volt. A verseny és a köré épített családi nap, mely az alapítását tekintve napra pontosan 215 éves bibliotékában zajlott, rendkívüli népszerűségnek örvendett.

Mind rendezvényeinket, mind a kiállításunkat Andrási Erika múzeumpedagógus tematikus foglalkozásai kísérték, melyeken összességében közel 3000 diák és felnőtt vett részt.

Az Arany-emlékév eredetileg tervezett OSZK-beli záróeseménye a november végén megrendezett OSZK-konferencia, Tudományos Ülésszak lett volna, melynek idei tematikáját szintén a bicentenáriumhoz igazították a szervezők, ám a nagy sikerre való tekintettel a központi tárlat egészen év végéig nyitva tartott. A kísérő rendezvények közül az említett konferencia – melynek felkért plenáris előadói Dávidházi Péter, Szörényi László és Praznovszky Mihály voltak – nagy érdeklődés mellett zajlott. A neves irodalomtörténészek mellett könyvtárunkból tizenegy kolléga mutatta be az évfordulóhoz kapcsolódó kutatási eredményét, különös tekintettel Arany életművére, kortársaihoz fűződő kapcsolatára, megítélésére és kultuszára, színházi, zenei és képzőművészeti recepciójára.

*

Az OSZK Kiadó az emlékév során a rendezvényekhez kapcsolódva több értékes kiadványt is megjelentetett. A tárlat legfontosabb kiállított tárgyainak és dokumen-

tumainak hasonmás mappáját már a megnyitón kézbe vehették az érdeklődők, akárcsak az MTA Könyvtár és Információs Központtal és a Kossuth Kiadóval közösen kiadott Zichy Mihály illusztrálta Arany János-balladák faksimile kötetet. A kiállítással azonos című, közel 300 oldalas bilingvis (magyar és angol nyelvű) katalógus 2017 nyarára jelent meg. Már ezt megelőzően, az Ünnepi Könyvhétre időzítve látott napvilágot a *24 karát* című, a kortárs költőinktől beérkezett művekből válogató versantológia. Az OSZK, intézményi együttműködés keretében 2017 folyamán egy tanulmánykötetet is megjelentetett az Univeristas Kiadóval és az MTA Irodalomtudományi Intézetével társkiadásban („*Hazám tudósi, könyvet nagy nevének!*”).

A tervezett OSZK-s Arany-kiadványok 2018-ban is folytatódnak, többek közt a Kossuth Kiadóval közösen megjelentetett Petőfi és Arany levelezéskötettel, a Bibliotheca Scientiae et Artis sorozatunk 10. kötetével, mely az Arany-konferenciánk előadásainak válogatott, szerkesztett anyagát tartalmazza, s reményeink szerint egy újabb gyűjteményi katalógussal is, amely a Nagyszalontán található Arany-dokumentumokat, valamint a helyi Arany Művelődési Egyesület történetét tárja fel és adja majd közre.

Arany-„külpolitika”, restaurálási program és konzorciális együttműködések

Az ún. belső rendezvényeken és programokon túl a teljes Arany János-emlékév egyik legfontosabb szakmai eredménye, hogy a költő halálát követően Nagyszalontára került, illetve eredetileg is a szülővárosában maradt, mára azonban igen rossz állapotú unikális dokumentumok és kéziratok 2018-ban restauráláson eshetnek át, melyet az OSZK vállalt. A Tudományos Igazgatóság vezetésével 2017-ben több ízben jártak kinn kollégáink, hogy elvégezzék a hagyatéék fotózását, kéziratári és restaurátori leírását, előkészítsék a kéziratok érkeztetését. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Petőfi Irodalmi Múzeum együttműködésének keretében könyvtárunk restaurátorai végzik majd a papíralapú dokumentumok tisztítását, állományvédelmi megóvását, míg a PIM szakemberei a tárgyi és relikviaanyagot restaurálják. Az OSZK-ban zajló munka 2018 júniusában érhet véget, melyet követően az autográfok a renovált Csonka-torony mellett álló Arany-palotába kerülnek vissza, külön erre a célra gyártatott páncélszekrényekbe, a rólukkészített

ún. nemesmásolatok az OSZK Kézirattárában őrzött anyagok másolatával kiegészülve a megújuló, helyi állandó tárlatban kapnak helyet.

Az emlékév másik fontos hozadéka, hogy a legjelentősebb Arany-írásokat őrző intézmények (elsődlegesen az MTA KIK, az OSZK, az MTA Irodalomtudományi Intézete, Nagyszalonta, Nagykőrös és a PIM) 2017 folyamán együttműködési megállapodást írtak alá, amelynek értelmében 2018 júniusáig, a meghosszabbított emlékév zárásáig egy olyan központi portált (tudástárat) hoznak létre, amely Arany János összes kéziratát elérhetővé teszi az érdeklődők számára. A központi portál nem csupán a szépirodalmi s a magánjellegű, de minden más hivatali (jegyzői, MTA titkári, stb.) autográf Arany-írást a nagyközönség és a kutatók elé kíván tárni.

*

Mindezek fényében úgy érezzük, igen sikeresen, kiemelt módon vállaltunk részt az emlékévben. Mintegy hétezer látogató tekintette meg az áprilisban megnyílt és egészen 2017. december végéig megtekinthető kiállításunkat, és legalább másfélezer ember jött el az említett rendezvényeinkre, ami számszerűen is bizonyítja, hogy méltóképpen idéztük meg a költő életművét és őrizzük kultuszát. Számos reprográfiai és oktatási segédanyagot, emléktárgyat gyárttattunk, sikeres múzeumpedagógiai foglalkozások zajlottak, öt megjelent kiadványunk s újabb három készülő kötetünk mellett több tucat TV- és rádióinterjú idézte meg az Arany-oeuvre-t, és vitte híret az OSZK-nak mint közgyűjteménynek és kutatóintézetnek.

Rózsafalvi Zsuzsanna
rozsafa.at.oszk.hu

„Te aranyok Aranya!” – Arany János-szavalóverseny

A nemzeti könyvtár a kulturális emlékezet fenntartása, a tudományos kutatás, az ismeretterjesztés és számos egyéb tevékenysége mellett fontos feladatának tartja a közoktatás szereplőinek, a jövő olvasóinak és kutatóinak megszólítását is. Ezért – ahogyan korábban Lázár Ervin életművéhez kapcsolódóan (2006–2007), majd a *Nyugat* folyóirat 100. születésnapjára készülve (2007), később Hunyadi Mátyás tiszteletére a Reneszánsz Emlékevben (2008), legutóbb pedig Örkény István 100. születésnapja kapcsán (2012) – ismét diákoknak szóló

országos és a határon túli magyar területekre is átnyúló versenyt rendezett – ezúttal az Arany János-emlékévhöz kapcsolódóan.

A szavalóverseny címe – „*Te aranyok Aranya!*” – a Petőfi–Arany-levelezés 1847. március 31-én kelt Petőfi-levelének Arany Jánost megszólító formulája, a versenyt kísérő internetes és nyomdai megjelenések grafikai ihletője pedig az Aranyról 1847-ben készült és az OSZK Kézirattárában őrzött Petőfi-rajz, illetve az azon látható Arany János-alírást volt. Mottóként a verseny fővédnökévé is felkért Kányádi Sándor *Hűség* című versét választottuk: „*lelkemre / többre / nem / vágyom / lenne / bár / egy / padom / lenn / az / Arany János / nevét / viselő / metróállomáson.*”

A verseny előmunkálatai 2016 nyarán kezdődtek, majd 2017 januárjában, *A magyar kultúra napjához* kapcsolódó sajtóreggeli – társkiíróinkkal, a Magyar-tanárok Egyesületével és a Magyar Olvasástársasággal együtt – hirdettük meg a háromszintes szavalóversenyt. A teljes kiírás 2017 márciusában jelent meg az OSZK intézményi honlapján az Arany-év aloldalrendszerének részeként.

A két korosztálynak – felső tagozatos (algimnázium) és középiskolás (főgimnázium, szakgimnázium és szakiskolák) diákoknak – szóló kiírás szerint minden versenyzőnek két-két, fejből mondott Arany-művel, illetve részlettel kellett készülnie. Az egyiket külön megadott listákból kellett kiválasztani, a másikat a szabadon választott mű, lehetett Arany János bármely műve, illetve

annak részlete. (A kisebbek a *Toldi* 12 énekéből kijelölt részletek közül választhattak, a nagyobbak pedig egy tíz versből összeállított listából – köztük olyan, ritkábban hallott költeményekből, mint az *Emlények*, a *Névnapi gondolatok* vagy a *Vigasztaló*.)

Minden iskola egy-egy diákot nevezhetett be a két korcsoportban 2017. október 9-ig. A területi elődöntők megszervezését hét intézmény – a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, a győri Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér Központi Könyvtár, a

miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Városi és Megyei Könyvtár, a pécsi Csorba Győző Könyvtár, a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár – vállalta az OSZK felkérésére és támogatásával.

A területi döntőkben több mint kétszázötven diák versenyzett, az országos döntőbe pedig – melyet november 25-én rendeztünk meg az OSZK-ban az Arany János Családi Nap keretében – 48 diák jutott. (A területi döntők több száz diákja egyszerre is jelzi, hogy a kiírás több ezer diák versmondót mozgatott meg országszerte és a határokon túl, hiszen számos iskola házi versenyeit követően nevezte be a győzteseket a területi döntőkbe.)

A döntő reggelén büfé fogadta a diákokat, a szülőket és a kísérőtanárokat, majd az ünnepélyes megnyitót következett. A köszöntő beszédet Szócs Géza költő, az Országos Könyvtári Kuratórium elnöke, a Magyar Pen Klub elnöke tartotta, majd elkezdődött a verseny, mely két helyszínen zajlott le. A felső tagozatosok zsűrijének elnöke Csöre Gábor Jászai Mari-díjas színművész, a középiskolás korcsoport zsűrielnöke pedig Csorba Csilla, az Arany János-émlékév múzeumi kurátora volt.

Az ünnepélyes eredményhirdetésen és díjkiosztó ünnepségen a két zsűri elnökének és tagjainak értékelő

szavait követően minden diák és felkészítő tanár ajándékokban részesülhetett, a különdíjak kiosztása után pedig mindkét korcsoport első három helyezettje nyári táborig meghívásokat, könyv- és CD-csomagokat és más értékes ajándékokat vehetett át. Az átadott ajándékok értéke – köszönhetően a nemzeti könyvtár által megszólított intézményeknek, alapítványoknak, kiadóknak, művészeknek és cukrászdáknak, valamint a töretlen szervezőmunkának – csaknem kétmillió forint volt. A díjazottak listája honlapunkon (<http://www.oszk.hu/arany-janos-szavaloverseny/donto>), a versfelvételek egy része pedig Youtube-csatornánkon tekinthető meg. (<http://bit.ly/aranyaszavaloverseny>)

Az *Arany János-émlékév 2017* alkalmából megrendezett szavalóverseny is igazolta meggyőződésünket: „A vers az, amit mondani kell.”¹

Sudár Annamária
sudara.at.oszk.hu

¹ *Valaki jár a fák hegyén. Kányádi Sándor egyberostált versei*, Budapest, Magyar Könyvklub, 1998, 6.